

Bodó Barna

Régió és politika

(mondd, csak mondd)

Vitázni szép, vitázni jó, vitázni érdemes.

Ha nincs együtt mindhárom elem - akkor gond van a vitával.

Bármely vita attól szép, hogy eszmék és értelmezések mérettetnek meg, hogy a vita megmutatja, szakemberek és műhelyek mit vallanak, milyen irányban tartanak. A szép ez esetben nem esztétikai vonatkozást jelent, hanem relevanciát: megmutat, *kiemel* vonulatokat és *beemel* értelmezéseket egy szakmai nyilvánosságba. *Színesít és pontosít*. Jó akkor lesz/lehet egy vita, mindenekelőtt a vitaindító maga, ha ösztönöz, ha reakcióra ingerel, ha kiváltja belőlünk a megszólalás vágyát, ha kihozza belőlünk addig rejtett, csak elemeiben létező véleményünket, mintegy *előhívja* és megformázza azt. Érdemesnek pedig akkor ítélni a vita, ha *cseréje* alakul ki a véleményeknek, ha egymásnak adjuk tovább azt az eszmei labdát, amely - hólabdaként (?) - összegyűjti a vita során a különböző értelmezéseket, és úgy mutatja fel ezeket sajátos együttesben, hogy abból újabb valenciák olvashatók ki.

Ha a vita és elindítója nem jelöli ki napi dilemmák, választható prioritások, felvállalható stratégiák formájában azokat a kereteket, amelyek az együttgondolkodás eredményeként segítenek eligazodni, és (legalább) értékítéleteket megfogalmazni - akkor gond van a vitával. Egy elméleti és ráadásul kisebbségi, tehát a fő politikacsinálók számára nyelviileg is nehezen hozzáférhető lapban elindított vita elsődleges célja mi lehet? A kérdés nem költői: a vitaindító szerzőihez, a szerkesztőhöz éppúgy intézendő, miként azokhoz, akik egy ilyen vitába (?) bekapcsolódnak.

Mindez Horváth Réka és Veress Emőd vitaindítójával kapcsolatosan jutott eszembe. *Regionális politika és területfejlesztés Romániában* c. dolgozatuk bevezetőjében kijelentik: áttekintést, egyfajta helyzetjelentést nyújtanak egyrészt a létező avagy nem létező nemzetközi standardokról a regionális politika területén, bemutatnak bizonyos, a tizenötök Európájában létező gyakorlatot, majd a romániai helyzetet elemzik. Tudják, hogy szükséges, ezért célul tűzik ki egy jövőkép megfogalmazását is a romániai regionális politika és területfejlesztés számára. Ez viszont kissé súlytalanra sikeredett, nem jelzi, a felvillantott alternatívák (?) közül miért kellene az egyiket, miért volna jobb a másikat választani. A dolgozat jogi és procedurális kérdést/dilemmát lát és láttat ott, ahol ennél nem csupán többről, hanem *másról* is van szó.

(a téma gazdáí)

A regionalizmus kezd polgárjogot nyerni a román közgondolkodásban. Érdemes volna alaposabban elemezni, egy ilyen állítás mögött mi a pontos tartalom, hol, kik és miként foglalkoznak a regionalizmus kérdésével. Taxatív számbavétel hiányában nehéz elhárítani a veszélyt: mi is úszunk az árral. Beszélünk a regionalizmusról, mert divat, mert ez eladható szakmai és politikai piacokon. A politika lassan tíz esztendeje tartja napirenden a kérdést. De már a megjelenés és annak kontextusa is jelzés értékű. Történt pedig, hogy valamikor 1993-ban, talán 1994-ben az a Văcăroiu-kormány, amely miközben mint eredendő bűntől óvta a megyéket a regionalizmustól - a Kárpátok Eurorégió létrejöttére utalok, amikor Szatmár és Máramaros megyéink előljáróit leváltással fenyegette meg a kormány illetékese, amiért képesek voltak aláírni az eurorégió létrehozására vonatkozó szándéknyilatkozatot, s ahonnan a központi akarat visszaléptette a két megye akkori vezetését -, szóval ezenközben az európai politika illemszabályainak megfelelően a dán Randoll intézettől megrendelte, európai pénzen (ezt különben jól tette) azt a tanulmányt, amelyet azóta is a romániai regionális fejlesztés Zöld Könyveként emlegetnek a kérdéskör iránt érdeklődők. A jó román politikai gyakorlat ezen példáján el lehet merengeni, persze amennyiben a folyamat jellege érdekel minket. De talán fontosabb - itt és most -, ha arra figyelmeztünk, ki és milyen gazdája a regionalizáció ügyének? Ezt azért tartom illőnek jelezni, hogy ne essünk a szövegelésért való szövegelés vétkébe.

A politikai érdeklődés a téma iránt érthető és természetes. Ha a jelszó *Irány Európa*, akkor figyelni kell arra, milyen kérdések és viták uralják a működő demokráciák különböző tereit. Ha a regionalizmus - legyen regionalizmus. Az

viszont egyáltalán nem a lényegét rejtő részletkérdés, hogy nálunk ki és miként tematizálja az idevágó diskurzust. Ha egy kérdés elsődlegesen, szinte kizárólagosan a politika erőterében létezik, akkor azzal komoly gond van. Vagy lesz, amikor a forma és tartalom közötti viszonyra onnan kérdezzük rá, ahová oly nagy lendülettel igyekeznek Románia. Kérdelem magamtól is, hol vannak a szakintézeti jelentések, a kutatások, az akadémia távlatos szakmai programjai, amelyek az immár tízéves folyamatot valójában és lényegileg honosítanák? Kérdelem magamtól, mert kellő információ hiányában nem állíthatom keményen a témakör teljes mellőzésének a tényét, de egyetemi körökben, ahol a régió iránti érdeklődés megléte - tantárgyként való jelenléte okán - természetes, egyetlen pozitív jelzést sem kaptam.

Az a néhány oktató, aki a kérdéssel foglalkozik, többnyire nyugati pénzek segítségével tudott kutatni, egy-két elemzést, könyvet megjelentetni. Ez pedig azt is jelenti, a kérdéskör elsődlegesen a civil szféra vonalán és szintjén van jelen, ami szakmailag szinte kodifikálja, hogy egy újabb esetleges átfogó tanulmány elkészítése ismételt külföldi szellemi központ bevonását fogja jelenteni. Nincs a kérdéskörnek legitim, a kutatás intézményi világa által igazolt felelőse. Ami áttételesen azt jelzi, hogy igen alacsony az egyetemi oktatók/karok érdek megjelenítő és intézményt strukturáló ereje. Ugyanis érdeklődést nehéz feltételezni ott, ahol az akadémia világában is azon egyetemi oktatók számíthatnak szerepre, akik éppen elindítják a folyamatot. Azt a lehetőséget, hogy a tárgyat oktatókat nem érdekli a témakör intézményes elfogadtatása, magasabb szintű szakmai megjelenítése - mint elképzelhetetlent elvetem.

Léteznek a statisztikai-fejlesztési régiók ügynökségei - ezek valóban gazdái a kérdéskörnek. De nem tudományos szempontból. Egy példát idevágóan: szegedi kezdeményezésre indult egy olyan (nyugati pénzeket felhasználó) program, amelynek célja az innovációs tevékenységet megalapozó hálózatok kiépítése a Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégióban. Ezt a temesvári regionális ügynökség térségünkben úgy futtatja, hogy annak nincs jele és látszata a sajtóban, nincs nyilvánossága, nem lépteti be a potenciális partnereket. Létrehoztak bizottságokat, ezek dolgoznak, el is készül majd egy jelentés, és marad a kérdés: mi lesz a haszna? Mit hoz a regionalizmus közös konyhájára egy olyan program, amelyről a potenciális haszonélvezők, a címzettek még csak nem is tudnak? A temesvári műegyetemről - egyik legnagyobb a fél országban - egyetlen embert sem vontak be a programba! Ezek a programok azok szakmai épülését szolgálják, akik - szerencséjükre és véletlenszerűen - részt kapnak benne.

(régio - te ki vagy?)

A politika számára a régió elsődlegesen jogi és közigazgatási kérdés. A politika intézményei - közismert - döntenek és igazgatnak. Ebből kifolyólag a politikus szinte kikerülhetetlenül jogszabályokban gondolkodik, igyekszik a felmerülő problémát, dilemmát jogi, kodifikációs kérdésként megfogalmazni. A politikus, legyen akár kormányzati szereplő, s nem döntéshozó a parlamentben, akkor is szereti leszabályozni a helyzetet, ugyanis ez teszi számonkérhetővé a teljesítményt. Van egy előírás, azt kell teljesíteni, betartani, érvényesíteni.

A szakember előbb látni-ismerni kívánja a folyamatot. Milyen összetevők határozzák meg, azokra miként lehet hatni, egy esetleges beavatkozás következményeit mennyire és miként lehet előre látni. A szakembert - a kutatót - a folyamat érdekli és a jelenség, a politikust az eredmény.

Ha a politika tematizálja a regionalizmus-diskurzust, akkor minden esélyünk megvan arra, hogy a dolgok lényegéig ne, vagy csak igen sok buktatón át jussunk el. Olvasom a háttérjelentést arról a 2002. októberi tanácskozásról, ahol magas kormányfői jelenléttel és még vagy négy miniszter asszisztálásával tárgyaltak a regionalizmusról. Államtitkárral folyosót lehetett rekeszteni akkor Szinaján. A bemutatott keret világos volt és egyértelmű: ha az Európai Unió így akarja, így csinálja, akkor ez a modell. Ha nekik *fontos* a régió, számunkra is fontos *leend*. Persze: honosítunk, hagyományaink szerint. Nyugaton felelős politikusnak eszébe nem jut szakpolitikáról szólni, hogy a megfelelő *policy paper*-eket el ne készítették volna. Nálunk az igazodás a fontos. Ha így szaladnak neki a tanácskozás előkészítői/részvevői a témának, akkor nem csoda az olyan édes megnyilatkozás, miszerint a "szerepét olyan szinten kell működtetni, hogy a régió a lehető legközelebb kerüljön a polgárokhoz". (Hadd ne áruljam el, melyik megyei tanács elnökétől idéztem.) Aki ezt kijelentette/leírta, az csak annyit felejtett el, hogy a régió köztes szintje a közigazgatásnak - amennyiben van közigazgatási szerepe -, és még két közigazgatási szint létezik *alatta*. A közigazgatás általános jellemzője a szubszidiaritás, amelynek értelmében nem egyes szintek jogosítványait kell lennebb vinni, hanem általában a döntéshozatalt. A(z idézett) politikus szakmai "tájékozottságán" túl valamire még érdemes felfigyelni: miközben rangos tanácskozáson, mindenféle európai magas tisztségek viselői előtt egy konferencián a fentebb idézett az üzenet, az élet más úton halad. Éppen a vitaindítók közlik, hogy a Năstase-kormány rendeleti úton megváltoztatta az idevágó törvényt (!), az országos regionális fejlesztési tanács kompetenciáit elvonta és közvetlenül - kézi vezérrel - irányítja a regionális fejlesztési politikát.

Az ilyen szövegek borzasztóan bájosak - csakhogy bajosak is. Mit fogalmaztak meg politikus uramék a régiók dolgában? Nem azért jöttek össze, hogy valami nagyon jót ki ne találjanak. Hát persze hogy van ötletük, és a pontokba foglalt variánsokat javaslatokként illendő kezelni. 1. Maradjon a mai helyzet. 2. Legyen 10-12 régió a mai 8 helyett. 3. Csökkentsék a megyék számát felére - vonjanak össze két-két megyét. Ki találja ki, Székelyföld vonatkozásában mit tartalmaz a javaslat? Brassó "viszi" Kovásznát, Maros pedig Hargitát. Vége a magyar tömbvilágnak. Amilyen gyanakvó vagyok, arra vetemedem, hogy feltételezzem: ez a fő oka a változatok előterjesztésének. Illetve az egész mesének akár. Arról ugyanis egyetlen aprócska észrevétel sincs a jelzett jeles szövegben, hogy miért kellene ekként átszabni az ország közigazgatási térképét. Nincs hatáselemzés, nincs potenciál-vizsgálat - csak a pôre javaslat. Ezt a politikai szándékot értem - s ha a szándék politikai, mifelénk nem szokás gazdaságossági érvekkel kozmetikázni. De az már tényleg párját ritkítja, ahogyan a változatok egymás mellé pottyantói elfeledik, a mai régiók statisztikaiak, a holnapi megyés dolog közigazgatási kérdés. Miként történne meg a váltás? És mi lenne azzal a regionális szinttel - NUTS2 -, amelynek romániai megjelenítése volt a cél? Olyan "apróságtól" pedig, hogy a 3. számú változat például Arad és Hunyad megyéket miként is házasítaná össze, a közigazgatási kényszer-együttléten kívül mit jelentene, úri nagyvonalúsággal tekintettek el a színajai konferenciázók.

A régió nem a ki tud lehetetlenebbet mondani jegyében zajló közigazgatási játék. A régió élő struktúra, helyi hálózatokkal, vonzasközpontokkal, amelyek gazdasági, kulturális vonatkozásban meghatározzák a lokalitás működését. A régió nem puszta adat vagy statisztikai halmaz, a régió térszerkezet, amelyet az idők során vonzások és taszítások alakítottak ki, illetve olyanná, amilyen. A régió sorsok összegezése.

A régió létezik. Neve sok van. Románul nevezhetik országnak ("para Oa^oului"), magyarul legyen föld (Székelyföld), a lényeg marad: nem ma jön létre, nem politikai szándék vagy közigazgatási játék hozza létre. A régió nem jelent(hetne) semmi újat. Új az, ahogyan a régió országos szinten vagy határmenti kapcsolatokban megnyilvánul. Erőtlensége kihat más térségekre, ahogyan rendre elvándorlók hullámaikat bocsátja ki szociális és közbiztonsági kérdések sorát indukálva. Ezt a bizonytalansági tényezőt a területfejlesztés szeretné a minimálisra csökkenteni.

A régió egy nagyobb térség gazdasági-társadalmi folyamatainak a keretét jelenti, a regionális politika pedig az ideirányuló szakmai-politikai figyelmet. Vizsgálhatók az összetevők kizárólag az óhajtott régió szintjén is, de ennek kevés az értelme. A lényeg a lokalitás működésének a megértése, a helyi vonzáscentrumok kimutatása, a létező erővonalak felrajzolása. Ha mindezt látjuk, legyen a kép ideiglenes, akkor következhetnek a regionalizációs elképzelések változatokkal és alakzatokkal. Ezek nélkül nem régiókról szól a történet - hanem politikáról. Olyan szándékokról, amelynek a régió egyszerű eszköze. Lehet eszköze az európai integrációs játéknak, ahogyan eszköze lehet bizonyos létező, hagyományos térstruktúrák megbontásának.

(itt a vita, hol a vita)

Könyveket, szaklapokat teszek és veszek. Versenyképesség. Verseny és/vagy együttműködés. Tér, határ és átmenet. Területhasználat. Könyvek címei, szakmai elemzések címszavai. A sort folytathatnám - a jelzés a céloim. Jelzése annak, mit vizsgál, miről szól például a magyar szakma a regionalizmus dolgában.

A régió kérdése a romániai magyar nyilvánosságban is jelen van. Két külön síkot tudok elkülöníteni. Az egyik politikai - amikor a hatalmi elképzelések és szándékok tematizálnak. A másik civil/szakmai - a helyi érdekek, a szomszédsági kapcsolatok strukturáló hatásának következtében. A másodikról elmondható, igyekszik szakmai kérdéseket is vizsgálni, példaként a Civitas idevágó projektjét említhetném (lásd: *Romániai Magyar Évkönyv 2002*). A kettő között van kapcsolat, lennie kell átmenetnek - egy ilyen vitában lehetne ezt megfelelő módon elemezni, megjeleníteni.

A *Magyar Kisebbség* igen jól választott, amikor a regionalizmust vitatémaként kijelölte. Horváth Réka és Veress Emőd vitaindítója jó, információban gazdag, a maga nemében teljes értékű írás. Bajom vele az, hogy vitaindítóknak szánták. Ha egy dolgozat volna a vita sok állásfoglalása közül - akkor a helyén volna. Így viszont nemcsak az a gondom, hogy nem hozza be azokat az alapvető kérdéseket a vita virtuális asztalára, amelyekről a regionalizáció szól, hanem (főleg) az, hogy elfogadja a román politika által kijelölt értelmezési keretet. Jogi és közigazgatási kérdést látott ott, ahol másra - gazdaságra, infrastruktúrára, hálózati rendszerekre, innovációs potenciálra ésatöbbi - kellene elsődlegesen figyelni. Ha mi másként tematizálnánk, ha erőteljesen jelenítenénk meg a regionalizmus igazi kérdéseit, akkor talán a román szakma is erősebben rámozdulna, de azt mindenképpen észrevenné, hogy két alapvetően eltérő diskurzus létezik a témában. A vitaindító kérdéskezelése nem gyengíti, éppenséggel visszaigazolja a román közvéleményben eleve létező, történelmileg kódolt értelmezést, hogy a regionalizmus játék. Olyan politikai játék, amelyben okkult szándékok húzódnak meg, történelmi vereséget kívánnak valakik általa orvosolni, vagy legalábbis

enyhíteni. Az európai mázra alig figyelnek oda - ez beletartozik abba a folyamatba, amelynek során ma azok privatizálnak vadul, akik 10 éve még éjt nappá téve skandálták: nem adjuk el az országot.

Komoly és tisztességes szakmai megnyilvánulások léteznek egyetemi körökben. Mint térbelileg hozzám közelebb állót, a temesvári tudományegyetem földrajzosainak a mintegy öt éve tartó, határmenti egyetemi kapcsolatokra épülő regionális programjait említeném. Kérdem a programok fő animátorát a minap, 2003-ban mit szervez. Semmit - pénzt Romániában legfőljebb helyi szinten kap, nincs támogatás, képtelen tartani a ritmust a szomszédokkal. A 2002-es rendezvény mindenféle szempontból kimerítette. A sajtó nyilvánosságában nem ilyen és hasonló kérdésekről kapunk tájékoztatást, hanem arról például, miként alakul az Erdély-Bánság Liga sorsa.

A Liga is érdekes - de semmi köze a regionalizmushoz.

- [Horváth Réka - Veress Emőd: Regionális politika és területfejlesztés Romániában](#)
- [Bodó Barna: Régió és politika](#)
- [Hajdó Csaba: A román regionális politika reformja: lehetőségek és kihívások - Reflexió Horváth Réka és Veress Emőd tanulmányára -](#)
- [Horváth Gyula: Területi fejlődés és regionalizmus - Hozzászólás Horváth Réka-Veress Emőd tanulmányához -](#)
- [Kolumbán Gábor: A román regionalizmus paradoxona](#)
- [Nemes Nagy József: Regionális fejlődés, regionális politika](#)
- [Pálné Kovács Ilona: Gondolatok Horváth Réka és Veress Emőd *Regionális politika és területfejlesztés Romániában* c. tanulmánya ürügyén](#)
- [Perger Éva: Gondolatok Horváth Réka - Veress Emőd: Regionális politika és területfejlesztés Romániában című tanulmánya kapcsán](#)
- [Vincze Mária: Sötétben tapogatózunk?](#)
- [Regionális és helyi dimenziók Európában](#)
- [Románia állásfoglalása 21. fejezet: Regionális politika és a strukturális eszközrendszer koordinációja](#)
- [Helyzetfeltáró jelentés a helyi és regionális demokrácia helyzetéről Romániában](#)
- [György Béla: Reformmozgalom a romániai Országos Magyar Pártban \(1926-1927\)](#)
- [A Magyar Párt igen tisztelt Elnökségének](#)
- [Az Elnöki Tanács kommunikéje az emlékiratról](#)
- [Krenner Miklós a reformcsoport céljairól](#)
- [Nagyságos Krenner Miklós Úrnak](#)
- [Dr. Kecskeméthy István nyilatkozata a Krenner-csoportról, a pártegységről és a Magyar Párt mai vezetőségéről*](#)
- [Krenner Miklós megállapítja, hogy a reformcsoport kiegyenlítő munkáját mindenben meghiúsították](#)
- [Krenner Miklós: A magyarság vezéreihez](#)
- [Michael Hechter: A nacionalizmus megfékezése](#)
- [Sorbán Angella - Nagy Kata: Merre haladt a romániai magyar társadalom az elmúlt tizenkét évben?](#)
- [Bakk Miklós - Horváth Andor - Salat Levente: Az RMDSZ 2003-ban - útkeresés integrációs határpontokon](#)
- [Benedek Gyula: Az asszimilációról mint statisztikus](#)
- [Kiss Tamás: A szocialista típusú modernizáció és hetednapot ünneplő adventista vállalkozók](#)
- [Szabó Máté: Civil társadalom - globalizáció - regionalizmus](#)
- [Gerencsér Balázs: Kisebbségpolitikai rendszerváltozás Magyarországon- Gondolatok Györi Szabó Róbert írásal kapcsán -](#)
- [Székely Tünde: A civil szféra és a politikai szféra fogalmainak viszonya a gondolkodás történetében és a különböző európai társadalmakban](#)